

ДО ІСТОРІЇ КІНОЛОГІЇ

А.Т. ЦВІГУН, доктор сільськогосподарських наук,
професор кафедри технології виробництва, переробки і стандартизації
продукції тваринництва

В.І. БУЧКОВСЬКА, кандидат сільськогосподарських наук,
доцент кафедри технології виробництва, переробки і стандартизації продукції
тваринництва

Ю.М. ЄВСТАФІЄВА, кандидат сільськогосподарських наук,
доцент кафедри технології виробництва, переробки і стандартизації продукції
тваринництва

Подільський державний аграрно-технічний університет

E-mail: agroargument2@ukr.net

<https://doi.org/10.31548/dopovidi2020.02.016>

***Анотація.** Сучасна кінологічна служба України є невід'ємною складовою частиною Національної поліції України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби, Державної служби України з надзвичайних ситуацій.*

Метою даного дослідження було висвітлити історію становлення кінології. Для вирішення цього питання було поставлено завдання зібрати та систематизувати данні стосовно розвитку кінології.

У процесі досліджень було використано наступні методи досліджень: загальнонаукові – логічного аналізу, узагальнення, класифікації, систематизації, актуалізації та порівняння; історичні – біографічний, проблемно-хронологічний, порівняльно-історичний.

Історія відносин людини і собаки бере свій початок більше 500 тис. років тому. В архівних документах збереглися записи про використання собак у військовій справі більше 6000 років тому в Євразії, Африці та Північній Америці. Вже 7000 років до н.е., було широко поширене цілеспрямоване розведення собак.

На сьогоднішній день розрізняють три основних напрямки собаківництва: службове, що включає пастуше, пов'язане з різними галузями тваринництва, їздове (упряжне) і власне службове – використання собак для караульної, розшукової та інших служб; мисливське (промислове і спортивне); декоративне (розведення переважно кімнатних собак оригінальних форм, собак-компаньйонів).

Отже, вивчення історії кінології дасть змогу більш широко використовувати можливості собак в сучасній кінологічній службі.

Ключові слова: кінологія, собака, історія, використання собак

Актуальність. Сьогодні існують при Національній поліції кінологічні служби та підрозділи України, Національній гвардії

Цвігун А. Т., Бучковська В. І., Євстафієва Ю. М. України, Державній прикордонній службі, Державній служби України з надзвичайних ситуацій, собаки є невіддільними від своїх провідників – кінологів. Перед ними поставлені відмінні завдання, вони виконують різноманітні функції з однією спільною метою – забезпечення публічного порядку та безпеки. Основне призначення кінологічної діяльності в системі правоохоронних органів полягає насамперед у тому, щоб сприяти співробітникам цих структур у підвищенні ефективності їх діяльності щодо запобігання, припинення, розкриття і розслідування злочинів, шляхом використання при цьому спеціальних знань кінологів, а також умілого застосування ними службових собак як спеціального засобу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Кінологія (від двох древньогрецьких слів: *kynos* – собака, *logos* – навчання) – розділ біології, об'єктом дослідження якого є собака. Кінологія вивчає походження й еволюцію домашніх собак, їх біологічні особливості, генетику, питання селекції і розведення, біотехнології, дресирування, використання тощо. Осіб, які працюють із собаками у силових структурах, приватному бізнесі, пов'язаному з розведенням породистих собак, дресируванням, утриманням і використанням називають кінологами [1].

На сьогоднішній день розрізняють три основних напрямки собаківництва:

- службове, що включає наступне, пов'язане з різними галузями тваринництва, їздове (упряжне) і власне службове – використання собак для караульної, розшукової та інших служб;

- мисливське (промислове і спортивне);

- декоративне (розведення переважно кімнатних собак оригінальних форм, собак-компаньйонів) [4].

Мета дослідження. Метою даного дослідження було висвітлити історію становлення кінології. Для вирішення цього питання було поставлено завдання зібрати та систематизувати данні стосовно розвитку кінології.

Матеріали і методи дослідження. У процесі досліджень було використано наступні методи досліджень: загальнонаукові – логічного аналізу, узагальнення, класифікації, систематизації, актуалізації та порівняння; історичні – біографічний, проблемно-хронологічний, порівняльно-історичний.

Результати дослідження та їх обговорення. Використання собак людиною на сьогоднішній день різноманітне. На їздових собаках люди пересуваються по важко прохідній місцевості, перевозять різноманітний вантаж. Сторожові

Цвігун А. Т., Бучковська В. І., Євстафієва Ю. М. собаки охороняють стада домашньої худоби, захищаючи їх від хижаків, охороняють важливі господарські об'єкти і житло людини. Службові собаки успішно несуть службу на кордоні, допомагають затримувати злочинців, розшукувати наркотики та вибухові пристрої, виконують обов'язки зв'язківців і санітарів, рятують потопаючих, розшукують потерпілих у завалах після землетрусу та занесених сніговими лавинами у горах. Мисливські собаки всіх порід допомагають мисливцям розшукувати і добувати дикого звіра або птахів, роблять полювання цікавим і захоплюючим.

Археологічні знахідки, що сягають до 500000 років, свідчать про те, що між предками людини та предками собак існував тісний зв'язок. Homo heidelbergensis, від яких походять неандертальці та сучасна людина, вже навчили вовків полювати та захищати їх від левів, гієн та ведмедів. Натомість вовкам дали їжу та притулок. Це заклало основу для симбіозу між людьми та собаками [6].

В архівних документах збереглися записи про використання собак у військовій справі більше 6000 років тому в Євразії, Африці та Північній Америці. Вони несли вартову службу та застосовувались як бойові тварини, зокрема, охороняли фортеці, палаци, військові табори. Розширення сфери застосування собак у військовій області, на

полюванні, в інших видах діяльності людини обумовило появу нових порід і створення оптимальної системи дресирування тварин, здатної забезпечити надійну підготовку собак відповідно до призначення. Одним з найстаріших підручників з дресирування і застосування собак, відомих історії, вважається кінологічний трактат «Про собаче полювання», складений понад 2300 років тому, воєначальником Ксенофонт з Афін. Дещо пізніше з'явився перший «атлас» порід собак, підготовлений давньогрецьким істориком Арріаном [8].

Жоден інший вид тварин не демонструє такого різноманіття. Сьогодні налічується понад 400 порід собак, не рахуючи схрещуваних порід. Незважаючи на це біорізноманіття, всі домашні собаки належать до однієї родини, Canis familiaris, диким предком яких є вовк, це було доведено на основі аналізу ДНК [5]. Виявилось, що всі собаки походять саме від вовків, причому еволюційні гілки Canis Domesticus і вовка розділилися приблизно 130-110000 років тому [3].

Собаки мали особливі стосунки з людиною протягом 12000 років. Сьогодні по всьому світу налічується понад 400 мільйонів собак, тоді як кількість диких вовків, що мешкають у дикій природі, становить близько 40 000.

Вже 7000 років до н. е., було широко поширене цілеспрямоване

Цвігун А. Т., Бучковська В. І., Євстафієва Ю. М. розведення собак. Перша визнана «порода собак», ймовірно, нагадувала хорта з довгим хвостом, і її розводили через високу швидкість під час полювання. З часом люди почали розводити породи собак з більш специфічними властивостями [2].

З 1914 році по 1918 роки, під час Першої світової війни, службові собаки успішно застосовувались у

військовій справі: вони змогли пошкодити близько трьохсот ворожих танків; доставили більше ста тисяч важливих документів; відновили понад вісім тисяч кілометрів провідникового зв'язку; за їх допомогою було виявлено більше трьох мільйонів різного роду вибухових речовин; врятовано сотні тисяч поранених військових [5].

Рис. 1. Використання собак для перевезення пушок бельгійськими військовими під час першої світової війни.

Люди на полях битв, застосовували спеціально натренованих собак. Таких військових собак натаскували на вбивство людини ще з щенячого віку. Причому їх намагалися навчити чіплятись людині саме у ті місця, які не були захищені обладунками. Під час дресирування собак привчали до ударів, поштовхів, дзвону зброї і іржання коней, ніщо не повинно було

відволікати їх від головної мети – вразити супротивника [7].

Згідно з даними істориків, бойові пси використовувалися в багатьох війнах в армії царя Ассирії Ашшурбанапала. Кір Великий в Стародавній Персії застосовував бойових собак в своїх завойовницьких походах. У військах Ксеркса бойові пси билися проти греків. Бойових собак при штурмі проломів в кріпосних стінах

Цвігун А. Т., Бучковська В. І., Євстафієва Ю. М. використовував спартанський цар Агесилай при облозі Мантінеї. Також люті пси брали участь у військових походах царя Лідії Аліата, у військах Філіппа Македонського і його сина Олександра.

Римляни бойових собак не оцінили, їх прекрасно організоване військо не відчувало потреби в такій живій зброї, тому псів вони використовували тільки як охоронців. На відміну від римлян, варвари активно застосовували бойових собак у боях. Ніякого захисного спорядження собакам-воїнам не одягали, тільки нашийник з залізними або мідними шипами. За історичними мірками, безпосереднє застосування собак в боях досить швидко зійшло нанівець, а ось охоронна і розшукова функції залишилися за цими тваринами аж до наших днів [6].

У період Другої світової війни собак досить широко використовували в армії. Згідно з офіційними даними, собаки з зарядами вибухівки вивели з ладу понад 300 німецьких танків. На жаль, тварин довелося використовувати як камікадзе – навчити їх підкладати вибухівку під танки і повертатися до своїх виявилось занадто складно. Собак на війні також застосовували для перенесення патронів, з їх допомогою відновлювали пошкоджені лінії зв'язку, собаки-санітари під вогнем безстрашно розшукували поранених і приводили до них медпрацівників [8].

На війні знаходила застосування і сама унікальна особливість собак – нюх. Користь від собак-камікадзе, що кидалися з протитанковими мінами на спині під днища бойових машин, була невелика, зате безліч життів врятували собаки-сапери, які знаходили міни. Деякі типи хвиль можуть виявити тільки собаки – ніяке обладнання тут не допоможе.

Виникнення кінології (службової кінології) як науки про собак у вітчизняній історії пов'язують із створенням в Україні клубів службового собаківництва, перший з яких у 1924 році був створений у Харкові, наступний через чотири роки було створено в Києві, а в 1936 році такий клуб з'явився в Одесі. Одночасно почали створюватись гуртки юних друзів прикордонників, де вирощували службових собак і передавали їх в прикордонні війська для служби та проходили виставки (перша з них відбулась в Києві в 1934 році). Згодом розплідники для розведення службових собак були створені в прикордонних і промислових зонах, на транспорті та при правоохоронних органах, зокрема, збройних силах, тому цілком очевидним стало застосування службових собак під час воєнних дій і правоохоронної діяльності [3, 7].

Висновки і перспективи. Отже історія становлення кінології бере свій початок більше 500000 років тому. Протягом становлення кінології використання собак людиною було

Цвігун А. Т., Бучковська В. І., Євстафієва Ю. М. досить різноманітне та весь час набувало різних напрямків. На сьогоднішній день в Україні кінологічна служба є невід'ємною складовою частиною Національної поліції України, Національної гвардії

Список використаних джерел

1. Виноград О. В. Основи службової кінології: навч. посіб. Хмельницький: Меркьюриті-Поділля, 2011. 192 с.
2. Кинология: учебное пособие для вузов / Блохин Г. И. и др.. Санкт-Петербург: Лань, 2017. 376 с.
3. Кінологічне забезпечення діяльності підрозділів Національної поліції: інформаційний довідник / О. І. Безпалова та ін.; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2019. 189 с.
4. Мордюшенко С. М. Специфіка та психологічні особливості діяльності кінологічної служби. *Вісник Національного університету оборони України: зб. наук. праць*. 2013. Вип. 1 (32). С. 245-252.
5. Павлюк Н. В., Степаненко В. М. Кінологія: утримання та годівля собак: навчальний посібник / під ред. В. А. Бурлаки. Житомир: Волинь, 2004. 412 с.
6. Потушинський О. П., Жданова В. П. Характеристика кінологічного забезпечення окремих правоохоронних органів України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2014. № 4. С. 141-145.
7. Романишина Л. М. Становлення і розвиток кінологічної служби в Україні. *Молодий учений*. 2016. № 3. С. 292.
8. Schmidt M., Koch W. Poradnik podstawowego szkolenia psow. Warszawa, Wydawnictwo Delta WZ, 2000. 198 str.

References

1. Vinogradov, O. V. (2011). Fundamentals of Service Kennel

України, Державної прикордонної служби, Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Знання історії кінології дасть змогу більш широко використовувати можливості собак.

[Fundamentals of Service Kennel]. Mercury-Podillia, 192.

2. Blokhin G. I. ed. (2017). Kinology: a textbook for universities. [Kinology: a textbook for universities]. Fallow, 376.

3. Bezpalova O. I. ed. (2019). Dog training of the National Police units: information guide [Dog training of the National Police units]. Kharkiv: KhNUVS, 189.

4. Mordyushenko S. M. (2013). Specificity and psychological features of the canine service [Specificity and psychological features of the canine service]. Bulletin of the National University of Defense of Ukraine: Coll. of sciences. wash. Vyp. 1 (32), 245-252.

5. Pavlyuk N. V., Stepanenko V. M. (2004). Dog training: keeping and feeding dogs: a textbook [Dog training: keeping and feeding dogs]. Zhytomyr: Volyn, 412.

6. Potushinsky O. P., Zhdanova V. P. (2014). Characteristics of dog support of individual law enforcement agencies of Ukraine [Characteristics of dog support of individual law enforcement agencies of Ukraine]. No. 4, 141-145.

7. Romanishina L. M. (2016) Formation and development of the canine service in Ukraine. [Formation and development of the canine service in Ukraine]. Young scientist. № 3, 292

8. Schmidt M., Koch W. (2000). Poradnik podstawowego szkolenia psow. [Poradnik podstawowego szkolenia psow]. Wydawnictwo Delta WZ, 198.

К ИСТОРИИ КИНОЛОГИИ

А. Т. Цвигун, В. И. Бучковская, Ю. М. Евстафиева

Аннотация. В статье проведено анализ истории кинологии. В процессе исследований были использованы следующие методы исследований: общенаучные – логического анализа, обобщения, классификации,

Цвігун А. Т., Бучковська В. І., Євстафієва Ю. М.

систематизації, актуалізації і порівняння; історическіе – біографіческіи, проблемно-хронологіческіи, порівняльно-історическіи. Ізучення історії кінології дозволить більш широко використовувати можливості собак в сучасній кінологіческій службі.

Ключевые слова: кінологія, собаки, історія, використання собак

TO THE HISTORY OF KINOLOGY

A. T. Tsvigun, V. I. Buchkovska, Y. M. Ievstafieva

Abstract. *The article analyzes the history of cynology. In the research process, the following research methods were used: general scientific – logical analysis, generalization, classification, systematization, updating and comparison; historical - biographical, problem-chronological, comparative-historical. Studying the history of cynology will allow more wide use of the capabilities of dogs in the modern cynological service.*

Keywords: dog training, dogs, history, the use of dogs